



יד ושם



המשרד לאזרחים ותיקים

"לדורות" סיפוריהם של ניצולי השואה החיים בישראל

שאלון לרישום קורות ניצולי השואה

איסוף סיפוריהם של ניצולי השואה הוא אחד המרכיבים החשובים ביותר בשימור הזיכרון ובהנחלתו לדורות הבאים. לכן, המידע על קורותיהם של הניצולים חיוני מאוד לחוקרים ולבני הדורות הבאים. בעזרת מידע זה אפשר יהיה להכיר את הסיפורים הפרטיים המרכיבים את התמונה הרחבה של תקופת השואה. לסיפור האישי שלכם יש חשיבות לאומית, מחקרית וחינוכית. אוסף הסיפורים מפורסם באתר אינטרנט מיוחד שכתובתו www.ledorot.gov.il

שם משפחה ושם פרטי כיום

שם משפחה: הדר	שם פרטי: נעמי
---------------	---------------

פרטים אישיים לפני השואה ובתקופתה
במידה והשאלה אינה נוגעת אלייך, אין צורך לענות עליה

שם משפחה איתו נולדתי: צ'ילג	בלועזית Tz'ilg
שם פרטי איתו נולדתי: אווה	בלועזית Eva
עיר לידה: בודפשט	בלועזית Budapest
שם פרטי ושם משפחה של האב: ארנה צ'ילג	שם פרטי ושם נעורים של האם: אליזבט קמני
מקום מגורים קבוע לפני המלחמה: בודפשט	בלועזית Budapest
השכלה/תואר אקדמי לפני המלחמה: (יסודי, תיכון, אוניברסיטה, ישיבה) השכלה תיכונית	מקצוע לפני המלחמה: (תלמיד, סנדלר, מורה) תלמידה
מקומות מגורים בתקופת המלחמה: (שם העיר או האזור ושם הארץ) בודפשט	חבר בארגון או בתנועה: (בית"ר, השומר הצעיר, בני עקיבא) "השומר הצעיר"
במידה והיית בגטו, ציין את שמו: הייתי בגטו, "בבית מוגן" על ידי השווייצרים בבודפשט	בלועזית Budapest
במידה והיית במחנה עבודה או מחנה ריכוז, ציין את שמו	בלועזית
המקום בו נודע לך כי הנך אדם חופשי: בבודפשט בבית מוגן	תאריך השחרור: 18.1.1945
במידה והיית במחנה עקורים ציין את שמו (מחנות פליטים שהוקמו לאחר המלחמה בעיקר באוסטריה, גרמניה ואיטליה)	ציין מקום אליו חזרת לאחר השחרור
במידה והיית במחנות מעצר בקפריסין, ציין ממת' עד מת'	שנת עליה: 27.5.1949
	במידה ועלית באנייה, ציין את שמה: אוניית "גליליה"



אנא ספרי/ על קורותיך לפני המלחמה

(ציוני דרך: הבית בו גדלת, בית הספר, חברי ילדותך; במה עסקו הוריך, המשפחה המורחבת, חגים ומאכלים)

נא לכתוב בגוף ראשון

המשפחה שלי הייתה מבחינה כלכלית בעשירון הבינוני. היה לנו בית מסודר, אבא שהיה תלמיד ישיבה בכפר בו גדל עזב לאט את הדת והפך להיות פקיד בנק בבודפשט. הוא היה היחידי מכל אחיו שהגיע לעיר הגדולה. אימא הייתה ממשפחה שכן שמרה על מסורת (היא נולדה בבודפשט) אך רק בבית. בחגים היינו הולכים לבית הכנסת. בארבע הכיתות הראשונות למדתי בבית ספר מקומי לא יהודי(גם בשבת). החיים היו טובים-אבא בנה בעזרת ירושה שקיבל, בית בן ארבע קומות באחד האזורים היפים שבעיר. יש לי אחות מבוגרת ממני שעדיין גרה בבודפשט בחלק מאותו בית שאבא בנה, בזמנו.

הצרות החלו ב 1940 כשפיטרו את אבא מעבודתו בבנק כיוון שהיה יהודי ושלחו אותו למחנה עבודה אחד מני רבים שהכינו ליהודים שבנו מחוץ לעיר. שם הוא כמו כולם,עבד עבור הצבא ההונגרי.בשלב זה אפשר לומר שאבא "יצא מהתמונה". היינו מבקרים אצלו מדי פעם ולעיתים רחוקות הוא בא לביקור בבית.כל זה היה עד שהגיעו הגרמנים. לפני המלחמה, היו לי מעט חברים יהודים משום שגרנו במקום שחיו בו מעט יהודים.הייתה לי שכנה יהודיה בת גילי איתה למדתי מכיתה א'. בכיתה א' היינו ארבע בנות יהודיות ובכיתה ב' נשארתי היהודיה היחידה משום ששאר המשפחות, התנצרו. בתקופה זו גרנו ב"בתים מוגנים" על שפת הדנובה-זה היה הגטו השני.בתים אלו היו תחת חסות שוויץ וכך לא "נגעו בנו". את לימודי סיימתי בבית ספר בכיתה ד' ובכל השנים הללו תמיד ישבתי בכיתה לבד כי אף אחד לא רצה לשבת ליד יהודייה כמוני. לא הוזמנתי כמוכן לימי הולדת- הייתי "מחוץ לתחום".

חשוב לי לציין שכשהייתי בגן באותו בית ספר כללי שבו המשכתי ללמוד עד כיתה ד', בחג המולד הילדים התפללו לישו כשהם כורעים על ברכיהם ואני היחידה שעמדתי בכיתה. כמוכן שסולקתי מהגן הזה ורק בכיתה א' חזרתי משום הייתי שייכת מבחינת איזור מגוריי לבית הספר והלימודים היו חובה לכולם. אחרי כיתה ד' עברתי ללמוד בגימנסיה היהודית שהייתה רחוקה מאזור מגוריי. אז כבר הייתי "מספיק גדולה" ללכת כ 20 דקות עד לחשמלית, לנסוע בה כ 20 דקות וללכת לבית הספר עוד כ 10 דקות. בכל התקופה הזאת, אימא הייתה עקרת בית אך גם התנדבה לעזור בארגונים היהודיים ואבא כאמור היה במחנה עבודה. ב 1944 למדתי בכיתה ה' וב 19.3 נכנסו הגרמנים לבודפשט. ב 15.4 בשנה זו נאלצנו להתחיל ללכת עם הטלאי הצהוב. כאן נפסקו לימודיי. השתדלנו כמה שפחות להסתובב בחוץ משום שהרגשנו לא טוב עם הטלאי הצהוב

נא ספרי/ על קורותיך בזמן המלחמה

(גירוש, גטאות, מחנות וצעדות מוות, במסתור או בזהות בדויה ושם בדוי, פעילות ותפקידים במחתרת, השתתפות בבריחה או בהתנגדות, האנשים שהיו בסביבתך בגטו או במסתור, במי נעזרת או אולי למי עזרת):

כשהגרמנים נכנסו לבודפשט התחילו החוקים נגד היהודים כמו:מותר היה לצאת לרחוב רק בין השעות 9.00 ל 17.00 וכמוכן תמיד עם הטלאי הצהוב או סילוק כל התלמידים היהודים מכל בתי הספר וסילוק היהודים בכלל מכל המקומות. ביוני 1944 התחיל הסיפור של הבית היהודי: נבחרו בתים מסוימים שמותר היה ליהודים לגור רק בהם. הבית שלנו שאבא בנה, קיבל מגן דוד כלומר שמו אותו על הבית.בבית גדול זה, גרו בחלקו דודים זקנים שלנו. את החלק שבו אנו גרנו הממשלה הלאימה והוא ניתן לזמר פשיסטי ואנו עברנו לגור עם הדודים שלנו.בדירה שבה גרנו היו שני חדרים. אימא נשארה לישון בחדר השינה שלה (אבא כבר לא היה איתנו אך סבתא גרה עמנו)בכל בוקר, בדרכה לחדר שלנו, אימא הייתה צריכה לעבור דרך הדירה של אותו זמר וכמוכן שזה היה מאד לא נעים. היו לנו יחסים טובים עם שאר השכנים היהודים שגרו אתנו ולפעמים אחותי ואני ישנו אצלם. כשהוחלט שהבית מאבד את "המגן דוד" נאלצנו לעבור לבית אחר וזה היה הבית השני שאבא בזמנו בנה.שם החלפנו דירות עם אחד הדיירים הלא יהודים שגר בו וכך הוא עבר לגור במקום הדודים בבית הראשון והם באו לגור עמנו בבית השני.

חשוב לי לציין שבזמן המלחמה לא חגגנו את החגים ואכלנו את מה שהיה בצמצום רב. אפשר להגיד שחיינו כמו כולם. ירדנו למקלט בזמן מההפצצות אכלנו וגרנו בצמצום. כל העיר סבלה וכך גם אנחנו. באוקטובר 1944 עלה לשלטון בהונגריה הפשיסט ההונגרי שלשי ואז נחקקו חוקים ממש חזקים נגדנו היהודים. צמצמו את היהודים במגורים וכך הוסיפו לנו לדירה בת השניים וחצי



חדרים, עוד 37 אנשים. זו הייתה מציאות חיינו. אימא הייתה צריכה לדאוג לבדה לכולנו-לי ולאחותי לסבתא ולדודים הזקנים. "התפרנסנו" מהחלפות של בגדים, זהב, כסף וכו'. מעולם לא שאלתי את אימא כיצד הסתדרה...סלשי החליט שמה שיש ליהודים זה מוגזם ויותר מדי ואז הועברנו לבית ישן נושן שבו גרנו יחד כ 200 יהודים. זה היה בית דו-קומתי עם מרפסת שסובבה אותו. היה זה חורף קר מאד והיינו לבושים בכמה שכבות של בגדים. זה מה שאני זוכרת כילדה.

גרנו שם עד שגם השלטונות החליטו שזה יותר מדי לכן העבירו אותנו לבניין המשטרה המקומית(שעד היום נמצאת באותו מקום) ושם התחילו האקציות המקומיות. עמדנו בחוץ אלפי יהודים והתחילו למיין אותנו-אחד להנה ואחד להנה. אני הייתי כל הזמן עם המשפחה. כ 10 מטר לפני שהגיעו אלינו כדי למיין אותנו, הופיעו פתאום ידידים שלנו שהיו נוצרים ונתנו לנו תעודות מזויפות על ידי השגרירות השוויצרית שבהן היה כתוב שאנו בעצם ילידי שוויצריה ונמצאים תחת חסותה של שווייץ. היו עוד מבינינו שקיבלו סוג כזה של תעודות גם מהשבדים ומעוד מדינות. יצאנו מהשורות שלנו לשורת המוגנים. היה מאד קר, היינו לבושים בשכבות בגדים היו לנו תיקי יד וכך הלכנו לבתים המוגנים על ידי שווייץ, מרחק רב מאד. הלכנו שעות ברגל כמובן והיינו צריכים לחצות את הדנובה. בזמן הזה הגרמנים הפציצו את הגשרים שעל הנהר והיו כמה גשרים שנבנו מעץ עליהם בקושי עברנו. הגענו ל"פשט" לבתים יפים שהיו של הונגרים נוצרים. אלו היו בתים בני 5 קומות. בבית שאליו נכנסנו גרו למטה נוצרים ואיש משטרה אחד הונגרי. אותנו העלו לקומה החמישית וכך גרנו יחד בצפיפות נוראה כ 50 אנשים. פה ישנו במטבח על הרצפה בצורת "כפיות" ולא הייתה שום אפשרות לזוז.

עברנו הילדים, היינו הרבה, זו הייתה יותר חוויה מאשר משהו מפחיד או מדאיג. הדנובה הייתה קפואה, כל הזמן היו הפצצות והפגזות והתענוג שלנו כילדים היה להסתכל מבעד לחלונות שהיו ללא זגוגיות ולראות היכן הפצצה תתפוצץ האם בנהר או במקום אחר. יום אחד הופצץ הבית שבו גרנו והחלק המרכזי שלו נפגע היינו צריכים להיזהר, כשעלינו כדי שלא ניפול לתוכו וזה גם היה סוג של משחק. כמה ילדים מאתנו עברנו בין הדירות של הבניין נכנסנו אליהם כשאנו צבועים בשפם ובגבות, כמו של היטלר וכמובן שחטפנו צעקות ומכות. אלו היו סוגי המשחקים שלנו באותה תקופה. לפני הבית היה פארק יפה שאליו הביאו מדי פעם את היהודים ושם עשו מיון כשחלקם נשלחו למצעד המוות מבודפשט לגרמניה וחלקם כמונו, ניצלו משום שהשוטר שהיה גר איתנו בבניין, קיבל את מנת השוחד שנתנו לו וכתמורה הוא דאג שנחזור לבית שלנו. היינו הבית היחידי שאליו הוחזרו היהודים מהפארק. בפארק עצמו היו 5 תותחים גרמנים אשר ירו ביהודים שפשוט החליטו להוציא אותם להורג. אנו ראינו כיצד יורים בהם ומשליכים אותם לדנובה. הייתי עדה לכל זה- זו הייתה מציאות חיי.

לגבי האוכל שאכלנו-אימא השיגה שקית של פרג לא טחון ובמשך תקופה, המזון היומי שלנו היה כף פרג. עד היום אני סולדת מפרג. מדי פעם, בן דוד של אימא שהיה בלונדיני עם עיניים כחולות, היה מסתנן לשורות הצבא ההונגרי והצליח להבריח כיכר לחם שתמיד החבאנו כדי שלא יגנבו לנו אותו. כל אחד דאג לעצמו ולמשפחתו.

אנא ספרי/ על קורותיך מתום המלחמה ועד עלייתך לארץ

(השחרור וחזרתך הביתה, חיך אחרי המלחמה, העפלה/ עליה):

השתחררנו ב 18.1.1945 הבתים שבהם גרנו היו בנויים מגושי בנינים ולכל בית הייתה חצר. אנחנו גרנו בבית שלפני האחרון ובבית האחרון בפניה, גרו החיילים הגרמנים שהפעילו את התותחים שבפארק. בתקופה הזאת כבר היו קרבות פנים אל פנים בתוך העיר בין הרוסים והגרמנים. יום אחד, ראינו בחדר המדרגות של הבית ממולנו שעולים חיילים רוסים ואחרי יום הם הגיעו גם אלינו. כל הבית מבלי לתכנן זאת מראש, ירד לחצר והתחלנו להריע להם. הגרמנים שהיו עדיין בבית הפינתי החלו לברוח אך בו זמנית הם זרקו שני רימוני יד לחצר שלנו וכ 7-8 אנשים, שכנים נהרגו.

אז הבנו שאנחנו משוחררים. המשמעות הייתה שידענו שחלק זה של פשט משוחרר. מיד התחלנו לחפש קרובי משפחה כדי לעבור ולגור אצלם ואכן מצאנו קרובים, עברנו אליהם כדי לגור עמם. בבואה היו עדיין קרבות רחוב כשהרוסים כובשים בית אחר בית. אז אבא חזר ומצא אותנו, הסתבר שבגטו של בודפשט הוא היה מוביל גוויות וכפי שסיפרתי הוא לא היה אתנו בזמן הבתים המוגנים. כשהוא השתחרר הוא התחיל לנדוד במקומות שידע שבהם ישנם אנשים משוחררים. יום אחד הוא פשוט הופיע עם תרמיל מלא באוכל וכך התחלנו לחיות. כאן חשוב לספר על התנהגות החיילים הרוסים שבאמת באו כדי לשחרר ולהציל אותנו אך התנהגו נורא. המשפחות של אותם חיילים, סבלו מאד בזמן הכיבוש הגרמני ברוסיה וכשהם הגיעו אלינו, מפקדיהם נתנו להם אישור שבשתיקה לעשות מה שרצו כנקמה על מה שעשו להם.



הם אנסו, שדדו והרגו ללא רחם. אותי ואת אחותי אימא השכיבה לישון עם מטפחת ראש שמתחת היא שמה צמר גפן כדי שנראה כזקנות עם שיער שיבה. למזלנו אבא שהיה שבו במלחמת העולם הראשונה ידע רוסית וכשהם הגיעו לביתנו הוא דיבר עמם בשפתם ומיד נתן להם בושם (הם פשוט מיד שתו אותו), הוא "התרועע" עמם וכך ניצלנו מהם. אחרי שנה של התנהגות כזאת, המפקדים שלהם ירו בכל חייל שלהם שנתפס מתנהג כך. החורף היה קשה מאד, כפי שכבר סיפרתי ואנחנו הילדים דאגנו לפרק דלתות, חלונות וקרשים מהבית שהיה לידינו ונהרס בהפצצות כדי שנוכל לחמם את הבתים שלנו. בו זמנית, חפשנו חנויות שהופצצו והיינו מחסלים את מה שנשאר בהם. התחלנו לסחור ולהחליף בכל מה שהיה ניתן ורק השארנו את מה שהיה נחוץ לנו. כך עשו כל הילדים בסביבתנו. עד סוף מרץ 1945 היינו חופשיים לעשות כרצוננו.

בחודש אפריל, חזרו בפשט החיים למסלולם ואז הארגונים היהודיים החליטו לאסוף את הילדים שנשארו ובדירה ארעית בעיר התחילו הלימודים. למדנו מאפריל עד יוני וזו נחשבה שנת לימודים אחת. הקרבות נסתיימו ולכן יכולנו לחזור ולעלות לבית שלנו ולראות אותו. הוא היה מופגז אך בכל זאת ניתן היה לגור בכמה חדרים. אבא הביא קבלן ויחד הם התחילו לתקן את הבית ובקיץ חזרנו לחיות בו. הלימודים בזמן הזה לא היו סדירים - שבוע אחד למדנו בבוקר ושבוע אחד בצהריים. מהכיתה שלי מלפני המלחמה, נותרו רק 27 ילדים, השאר נעלמו. אחותי ואני טיפלנו בתינוקת של בת דודה שחלתה בשחפת ואפשר לומר שמאז התחילה "הקריירה" שלי בטיפול בתינוקות. בתקופה שלמדתי, היו כמה חברה' שהלכו לתנועת הנוער ובקיץ 1945 הצטרפתי לתנועת השומר הצעיר. בקיץ 1946 הייתה "שומריה" בעיר גדול ושם הכרתי את איוון בעלי. עד 1949, פעלו בבודפשט 4 קינים של השומר הצעיר.

ב-1949, הקומוניסטים שהיו בשלטון, סגרו את קיני התנועה ואז הוחלט על ידי ראשי התנועה לצאת בחופש פסח לטיול גדול כך לפחות ידענו אנו והורינו כשהכוונה האמיתית הייתה להתחיל את מסע העלייה לארץ ישראל. במקרה שלי, אימא שחתמה מראש על מסמך שבו נתנה את אישורה לעלייתי ארצה סיכמה עם האחראית עלינו שהיא תמיד תדע מתי זה יקרה משום שהיו לי בעיות בריאות וכך היא הספיקה לקנות לי בגדים ואז נסעתי ברכבת לגבול, שם פגשתי את כולם. המדריכים ספרו בפעם הראשונה שבעצם מדובר על עלייה לארץ וש אפשר לכתוב על כך להורים כדי ליידע אותם על התוכנית. מי שירצה לחזור יוחזר מיד. היינו חבורת נערים גדולה מלאת להט לקראת ההרפתקה העתידית וכך רק נערה אחת בחרה לחזור לביתה. כל התחנות בהן היינו בדרך לעלייה לארץ היו עבורנו חוויה אדירה. נסענו לגבול עם סלובקיה ושם נפגשנו כולם - אלו שהלכו ברגל ואלו כמוני שהגיעו ברכבת. אז התחלנו ממש במסע. היינו בני 16-14 מוכנים לכל.

הגענו במשאית מכוסה בברזנט לברטיסלבה ושם אכסנו אותנו בקן של השומר הצעיר למשך שבועיים. משם נסענו ברכבת לווינה גם שם היינו שבועיים, גרנו בבית ספר גדול ואת האוכל והבגדים קיבלנו מהסוכנות. היינו חופשיים להסתובב בווינה במשך היום. התגבנו למקומות כמו האופרה, הרכבת ופשוט הייתה לנו הרפתקה נהדרת. בתום השבועיים, לקחו אותנו במשאית עד זלצבורג ומשם ברכבת לדרום איטליה לברי ומשם הפלגנו לארץ ישראל. יצאנו מהבית ב 17.4.1945 והגענו לארץ ב 27.5 באותה שנה.

נא ספרי/ על חיך בארץ

(תחושותיך בעת עלייתך ארצה, פעילותך הציבורית או התרבותית, המשפחה שהקמת, המסר שברצונך להעביר לדורות הבאים):

מהאוניה נלקחנו ל"בית עולים" בקריית שמואל שהיה ליד קריית חיים. שם היינו כ שבועיים - שלושה ובחודש יוני עברנו לגור בקיבוץ כפר מנחם אל חברת נוער שכבר הייתה שם. בכפר מנחם התאחדנו עם הגרעין ה"צברי" שכבר היה שם. עמם התגייסנו לצבא ומשם ללהב ביתי עד היום. בלהב נולדו לנו 3 בנות שהיום אנו נהנים מהן ומהנכדים שלנו. שנים רבות עבדתי כמטפלת תינוקות מובילה ונהייתי מכל רגע במחיצתם.

חשוב לי לציין שני דברים חשובים בעיניי:

כשהאוניה הגיעה לנמל חיפה וראינו בהתרגשות רבה את חיפה מוארת בשלל אורות מיד התחלנו לשיר את "התקווה" וידענו שהגענו הביתה. זו הייתה תחושה שקשה לתארה במילים. הקשר עם ההורים נשמר רק דרך מכתבים. הורי עלו לארץ מבודפשט ב 1950 כשהם מעל גיל 55. בהתחלה הם גרו עם דודים שחיו ביפו ושנה מאוחר יותר הם קנו בית במגדיל. היום כשאני נוסעת לעיתים להונגריה, לבקר את אחותי שגרה שם, איני מרגישה שאני חוזרת למולדת הרגש שיש הוא רק כלפי הבית שבו גרתי או לדברים שקשורים לביוגרפיה שלי. אפילו לא הוצאתי דרכון הונגרי לי ולבני ביתי כפי שרבים עושים. כפי שכבר ציינתי כאן ביתי ולצערי אני מודאגת ממה שיהיה העתיד של נכדיי במדינה שלנו.



יד ושם



המשרד לאזרחים ותיקים

ראיון: מלכה גוטמן, קיבוץ להב, ספטמבר 2013